

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ДАВНЬОГО І СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ЧАСУ”

Змістовно-модульна структура дисципліни	Напрям, спеціальність, ОКР	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Курс: II (денне від-ння) III (заочне від-ння) Семестр: 3</p> <p>Кількість кредитів: ECTS; 3,5</p> <p>Модулі: Кількість модулів: 2 Змістовних модулів: 4</p> <p>Загальна кількість годин: За навчальним планом: 126</p>	<p>Напрям: Історія</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр</p>	<p>Нормативний курс</p> <p>Лекцій: 36 год.(денне від.) 12 год. (заочне від.)</p> <p>Семінари: 18 год.</p> <p>Самостійна робота: 72 год.</p> <p>Вид контролю: залік</p>

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: всебічне та ґрунтовне вивчення фундаментальних досягнень людства у творенні світової культури від її витоків до Раннього нового часу (початку XVI ст.), керуючись конкретно-історичним підходом та неупередженістю.

Завдання: керуючись конкретно-історичним підходом та неупередженістю; розкрити динаміку походження, функціонування, просторово-часові локалізації світової культури означеного періоду; розкрити єдність і різноманітність культур світу; показати значущість культури в життєдіяльності людини й соціальних груп, її роль у творчості та вдосконаленні особистості, гуманізації суспільних відносин.

Вимоги до знань і вмінь

Бакалавр повинні знати:

- суть, зміст, поняття «культура», структуру та функції культури;

- головні етапи розвитку, характерні особливості періодизації та типології світової культури від її становлення до Раннього нового часу;
- еволюцію поглядів на культуру в європейському та світовому інтелектуальному просторі;
- загальні закономірності розвитку, основні здобутки та досягнення світової культури від її становлення до Раннього нового часу;
- особливості та специфіку притаманну культурному розвитку окремих цивілізацій;

Бакалавр повинні вміти:

- оперувати категоріальним та понятійним апаратом;
- аналізувати головні етапи розвитку, закономірності функціонування світової культури від її становлення до Раннього нового часу;
- ідентифікувати явища культури за їх історичною значущістю, етнічною приналежністю та художньою вартістю;
- характеризувати, вміти пояснити та наводити приклади кращих здобутків та пам'яток світової культури означеного періоду;
- порівняти (зіставити, знайти спільне) особливості різних культурних регіонів та періодів;
- обґрунтовувати власні світоглядні позиції на основі знань історико-культурної спадщини людства;
- застосовувати набуті знання у педагогічній (викладання в загальноосвітніх закладах) та науковій діяльності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ДАВНЬОГО І СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ЧАСУ”

Модуль № 1. Культура Давнього часу

Змістовний модуль 1. Теорія культури

Тема 1. Предмет та завдання курсу

„Історія давнього і середньовічного часу”

Поняття „культури”. Виникнення та історична еволюція поглядів на культуру в європейській культурологічній думці. Сучасне розуміння категорії "культура". Основні категорії і поняття. Структура культури. Форми культури. Поняття світова культура. Часова та регіональна типологія світової культури. Теорія мистецтва. Теорії походження мистецтва. Види мистецтва. Художній стиль. Основні філософські концепції культури.

Змістовний модуль 2. Історія давніх культур

Тема 2. Первісна культура

Первісна культура як історично перший тип культури. Загальна характеристика первісної епохи та її періодизація. Проблеми антропогенезу. Особливості первісної культури. Гомогенність первісної

культури. Синкретичний характер первісної культури. Культура табу. Характеристика привласнюючого типу господарства. Роль оволодіння вогнем у культурній еволюції людини. Удосконалення знарядь праці, житло, одяг, транспортні засоби. Культурне районування. Расава диференціація людини. Перехід до виробляючого господарства. Основні центри доместікації. Ритуал та його функції у первісному суспільстві. Роль міфу в житті людини. Головні функції давнього міфу. Магія та релігія. Шамани, знахарі та чаклуни. Походження мистецтва та його функції. Палеолітичний реалізм. Основні ознаки. Неолітична революція. Мезолітичні та неолітичні новації в живопису. Дрібна пластика, декоративно-прикладне мистецтво. Мегалітична архітектура. Види мегалітичних споруд (менгіри, дольмени, кромлехи).

Тема 3. Доосьові культури Стародавнього Сходу

Критерії співставлення Сходу і Заходу. Загальна характеристика східних цивілізацій. Роль держави. Належність до східних деспотій. Сакралізація всього життя суспільства. Культурні здобутки східних цивілізацій та їх значення і вплив на формування і розвиток світової культури.

Культура стародавнього Єгипту. Природні умови формування єгипетської цивілізації. Періодизація єгипетської культури. Феномен "етноцентризму". Особливості давньоєгипетської культури: ієрогліфічне письмо, художній стиль, релігійні уявлення, культ мертвих. Особливості світосприйняття стародавніх єгиптян. Релігія, магія та міфологія. Теократичний характер влади фараона. Повсякденне життя єгиптян у часи великих фараонів. Наукова думка: медицина, математика, астрономія та зачатки наукового світогляду. Переписувачі та осередки духовного життя. Єгипетське зодчество, скульптура, живопис. Художній канон. Нові віяння періоду мистецтва Амарни. Гуманізм давньоєгипетської культури. Спадщина Стародавнього Єгипту.

Культура Месопотамії. Специфіка культури Межиріччя. Зародження сільськогосподарської цивілізації та ранньої державності. Шумеро-Аккадська культура. Вавілонська культура. Основні культурні звершення. Клинопис. Початки наукової класифікації явищ світу. Особливості світосприйняття, релігійних вірувань, міфологічних уявлень. Поема про Гільгамеша. Боги як люди. Жреці, жриці, обряди. Перші у світі правові кодекси. Повсякденне життя жителів Месопотамії. Мистецтво. Скульптура. Архітектура та містобудування. Світські риси ассірійського мистецтва. Палацова та кріпосна архітектура. Рел'єфи та розписи. Біля джерел біблійних сказань.

Тема 4. Післяосьові культури Стародавнього Сходу

Культура Індії. Культура Харалпи та Мохенджо-Даро. Ведійська культура. Релігія: брахманізм, джайнізм, буддизм, індуїзм. Філософські

концепції індійської культури та наукові знання. Мистецтво Індії. Його джерела та специфіка. Багатство та різноманітність художніх образів. Фрески печер Аджанти. Скельні храми Еллори. Побут та звичаї. Вклад Індії у світову культуру.

Китайська культура. Унікальність китайської культури. Ритуал та етика в традиційному Китаї. Релігійно-філософські вчення: конфуціанство, даосизм, буддизм. Місце буддизму в китайській культурі. Конфуціанство та легізм у політичній історії Китаю. Китайська соціальна утопія. Своєрідність мистецтва: триєдиність каліграфії, поезії та живопису. Китайська сім'я: традиції і тенденції. Науковий геній стародавнього Китаю. Китайська культура і Захід.

Культура стародавнього Ірану. Культура стародавнього Ірану в світлі археологічних досліджень. Ахеменідський Іран. Гігантська імперська машина. Традиції та інновації в політиці. Релігія давніх іранців. Зороастризм. Культурна спадкоємність. Культурні контакти давніх персів з навколишніми давньосхідними цивілізаціями. Ахеменідське мистецтво. Палацовий стиль. Значення культури стародавнього Ірану.

Тема 5. Антична культура

Культура стародавньої Греції. Поняття "грецького дива". Характерні риси культури Давньої Греції. Її інтерактивність, демократизм, антропоцентризм. Основні періоди культурного розвитку Стародавньої Греції. Кріто-Мікенська культура. Гомерівський період. Грецька архаїка. Становлення полісу: політика, правопорядок, закони. Апойкія. Перші філософи. Формування основних типів і форм грецького мистецтва. Грецька класика. Боги грецького Олімпу. Від релігії до філософії. Народження наукового знання. Агон-диспут в житті грецького полісу. Олімпійські ігри. Розквіт мистецтва. Його основні ознаки. Реалізм як абсолютна норма мистецтва. Духовна єдність грецького світу. Елліністичний період. Синтезний характер еллінізму. Політика, наука, мистецтво. Поява художніх шкіл. Велика спадщина Еллади.

Культура Риму. Самобутність давньоримської культури. Етрусська культура. Від республіки до імперії. Від громадянина до підданого. Від релігії общини до світової релігії. Римське право. Місце науки в системі світогляду. Роль грецької спадщини в становленні та розвитку культури Стародавнього Риму. Римське мистецтво. Корисність як головний стимул римського мистецтва. Культура містобудування. Архітектура. Громадські будівлі. Римський скульптурний портрет. Оригінальність римського живопису. Мистецтво життя. Стародавній Рим як шедевр консерватизму. Спадщина давньоримської культури.

Світове значення античної культури.

Модуль № 2. Культури Середньовічного часу

Змістовний модуль 3. Культури Середньовічного часу європейського регіону

Тема 6. Середньовічна культура Західної Європи

Історичне місце західноєвропейського феодалізму та цивілізаційні особливості регіону. Феномен середньовічної культури. Складові культури європейського середньовіччя. Спільні риси середньовічної духовної культури. Тенденції універсалізації та диференціації у розвитку середньовічної культури. Асинхронність процесу культурного розвитку. Кордони духовного простору середньовічної Європи. Аврелій Августин. Пошуки "Граду Божого". Середньовічне світосприйняття. Культурні протуберанси раннього середньовіччя та їх зв'язки із засвоєнням античної спадщини. Культурне спілкування Сходу і Заходу. Універсальність, символізм, гармонійна єдність середньовічної культури. Теологія, схоластика, містика. "Середньовічний гуманізм XII ст.". Знання про природу. Світські елементи середньовічної культури. Рицарська культура. Міська культура. Освіта. Школа та університети. Героїчний епос. Мистецтво. Формування загальноєвропейських художніх стилів: романського, готичного. Середньовічний менталітет і народна культура. Нові віяння. Данте Аліг'єрі.

Тема 7. Особливості історії культури Візантії

Загальна характеристика візантійської цивілізації. Феномен візантизму. Особливості розвитку візантійської культури. Вплив на її формування християнства, римських і елліністичних традицій. Еволюція ранньовізантійської культури. Культурний спалах епохи Юстиніана. Богослів'я і філософія. Іконоборчі естетичні доктрини та їх вплив на подальший розвиток візантійської культури. Культура центрального періоду імперії. "Македонське відродження" і перетворення культури Візантії в єдину типологічне однорідну систему. "Комнінівське відродження". Спроби систематизації знань. Досягнення візантійської історіографії та літератури. Візантійський живописний канон. Пізньовізантійська культура. Зародження гуманістичних тенденцій. Ісіхазм. Візантійська картина світу. Система цінностей та ідеал людини. Значення візантійської культури для розвитку культур православних країн. Культура Візантії - невід'ємна частина світової культури.

Змістовний модуль 4. Культури Середньовічного часу Азії, Америки, Африки

Тема 8. Формування та особливості культурного розвитку Давньої Америки

Періодизація історії культури Давньої Америки. Основні регіони існування доколумбових цивілізацій. Культура народів Мезоамерик: ольмеків, майя, теотіуакана, тольтеків, тотонаків, самотеків. Культура народів Центральних Анд: чавун, паракас, наска, мочіка, тіауанако. Стародавній період культури. Культура держави майя. Культурний розвиток ацтеків. Давні цивілізації в Андській області, культура інків.

Культура царства Тимор. Релігійно-міфологічні уявлення та розвиток наукових знань, календарі. Пірамідальна забудова. Історичне значення культури Давньої Америки.

Тема 9. Історія середньовічної культури арабського Сходу

Іслам як культурний феномен, його народження та еволюція. Напрями в ісламі: Сунізм та шиїзм. Суфізм – мусульманський містицизм. Іслам та арабо-мусульманська культура. Арабізм у арабо-мусульманській культурі (класична епоха VII-VIII ст.) Арабська мова – істотний елемент арабо-мусульманської культури. Розквіт арабо-мусульманської культури в XI-XII ст., її продовження в XIII-XIV ст. Характерні риси культури. Досягнення арабської науки. Арабо-мусульманська філософія. Арабо-мусульманське мистецтво: каліграфія, мініатюра, архітектура. Особливості мусульманського права та моралі. Культура арабського Сходу та її вплив на світову культуру.

Тема 10. Розвиток середньовічної культури Індії та Далекого Сходу

Періодизація та особливості середньовічної культури Індії, Китаю та Японії. Мусульманська епоха в культурі Індії. Релігійна замкнутість і спроби культурного синтезу індійського і арабського світів. Ріст світських елементів в культурі Індії. Нові форми монументальної архітектури, архітектурного декору. Художня мініатюра, мистецтво каліграфії. Раджпутський період середньовічної Індії, епохи Делійського султанату та Могольської імперії. Культурні здобутки Китаю доби Середньовіччя. Культура періоду Танської держави, Сунської імперії та монгольського іґа. Культура Китаю часів правління династії Мін. Давня культура Японії. Культурні здобутки періоду законів Рицурьо. Вплив буддизму, початки культурного синтезу. Культура аристократії. Морально-етичні ідеї самурайства. Впливи дзен-буддизму. Дзенський варіант культури. Нові жанри художньої літератури, образотворчого мистецтва. Історичне значення середньовічної культури народів Азії.

Тема 11. Особливості культурного розвитку народів Африки

Особливості формування культури Чорної Африки. Районування культури Чорної Африки: савана і ліси півночі Тропічної Африки, басейн р. Конго, Східна Африка, Південна Африка. Культура державних утворень Західної Африки: Гани, Малі, Гао (Сонгай), міст-держав хауса. Культура державних утворень Центральної Африки. Релігійні вірування, міфологія та мистецтво Західної і Центральної Африки. Культура Східної та Південної Африки. Мистецтво та художні ремесла. Досвід літературної творчості. Музично-танцювальна магія африканців.

**4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
„ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ДАВНЬОГО І СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ЧАСУ”**

Назви тем	Кількість годин											
	Бакалаври, денна форма						Бакалаври, заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
	126	34	18	-		72		12				
Тема 1. Предмет та завдання курсу „Історія давнього і середньовічного часу”		2				6		2				
Тема 2. Первісна культура		2	2			4						
Тема 3. Доосьові культури Стародавнього Сходу		4	4			6						
Тема 4. Післяосьові культури Стародавнього Сходу		4	2			8		2				
Тема 5. Антична культура		4	2			8		2				
Тема 6. Середньовічна культура Західної Європи		4	2			6						
Тема 7. Особливості історії культури Візантії		2	2			6						

Тема 8. Формування та особливості культурного розвитку Давньої Америки		2	2			6		2				
Тема 9. Історія середньовічної культури арабського Сходу		4	2			6		2				
Тема 10. Розвиток середньовічної культури Індії та Далекого Сходу		4				6		2				
Тема 11. Особливості культурного розвитку народів Африки		2										
Разом		34	18			72		12				

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Первісна культурно-історична епоха	2
2	Стародавній Єгипет як культурно-історичний феномен	2
3	Історична своєрідність культури Месопотамії	2
4	Культурно-історичний феномен Стародавнього Китаю	2
5	Культура Стародавньої Греції: основні періоди та здобутки	2
6	Історія культури доколумбової Америки	2
7	Історична своєрідність культури західноєвропейського Середньовіччя	2
8	Культура Візантії: особливості розвитку та історичне	2

	значення	
9	Арабо-мусульманська культура середньовічного періоду	2

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин за ОКР	
		Бакалавр (денна форма)	Бакалавр (заочна форма)
1	Поняття „культура”	2	
2	Часова та регіональна типологія культури	2	
3	Теорія мистецтва	2	
4	Привласнюючі форма первісної культури	2	
5	Виробляюча форма первісної культури	2	
6	Давньоєгипетські релігія та міфологія	2	
7	Особливості культурної еволюції Межиріччя	2	
8	Культурні здобутки стародавніх Сирії та Фінікії	2	
9	Головні етапи розвитку давньоіранської культури	2	
10	Староєврейська культура та її всесвітньоісторичне значення	2	
11	Ведійський період культури Стародавньої Індії	2	
12	Типові риси культури Стародавнього Китаю та ментальність населення	2	
13	Мистецькі здобутки Стародавньої Греції	2	
14	Еллінізм як спроба культурного синтезу	2	
15	Мистецтво містобудування Стародавнього Риму	2	
16	Духовна культура варварських народів	2	
17	Антична спадщина як складова середньовічної культури	2	
18	Культурні протуберанси раннього середньовіччя	2	
19	Основні напрямки у розвитку схоластики	2	
20	Ментальність людини середньовіччя	2	
21	Культура середньовічного міста	2	
22	Рицарська культура як феномен: її складові	2	
23	Культура Бургундії XIV-XV ст.	2	
24	Середньовічна культура і зародження ранньоренесансної стилістики	2	

25	Ранньовізантійська культура	2	
26	„Македонське” і „комнінінське” відродження	2	
27	Ісіхазм – містичне вчення Пізньої Візантії	2	
28	Найдавніші культурні феномени Мезоамерики	2	
29	Культурні здобутки ацтеків та майя	2	
30	Культурні здобутки інків	2	
31	Іслам і його вплив на розвиток культури арабського Сходу	2	
32	Розвиток наукових знаь	2	
33	Мистецтво арабо-мусульманського світу	2	
34	Культура середньовічних Індії та Китаю	2	
35	Традиційна культура Японії	2	
36	Особливості культурного розвитку народів Африки	2	
	Разом	72	

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вправи.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

8. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Усний контроль у вигляді індивідуального та фронтального опитування. Письмовий контроль у вигляді модульних контрольних робіт, самостійних письмових робіт, рефератів, поточного тестування.

Оцінка з навчальної дисципліни „Історія середніх віків” визначається з урахуванням результатів поточної навчальної діяльності (робота на семінарських заняттях та самостійна робота) студента та оцінки засвоєння ним модуля. Основними функціями оцінювання навчальних досягнень є:

1. **контролююча**, яка передбачає встановлення рівня досягнень окремого студента, дає змогу викладачу своєчасно планувати й коригувати роботу і методику вивчення наступного матеріалу;
2. **навчальна**, яка передбачає таку організацію оцінювання навчальних досягнень студентів, коли його проведення сприяє удосконаленню підготовки студента;
3. **діагностична**, яка є основою діагностичного підходу в діяльності викладача і допомагає йому встановлювати причини труднощів, з

якими стикається студент у процесі навчання, виявлених прогалин у його знаннях та вміннях;

4. **виховна** виявляється не тільки у меті і змісті завдань, але й у методиці їх реалізації викладачем, у наступному коментуванні і оцінюванні робіт.

Залежно від ступеня оволодіння навчальним матеріалом дисципліни „Історія середніх віків” розрізняють чотири рівні його засвоєння та вміння оперувати ним: *початковий, середній, базовий, високий*.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни, є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	Ф	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	---	---

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

10.1. Навчальні програми, навчально-методичні комплекси, навчальні посібники, практикуми.

1. Гриненко Г.В. Хрестоматія по історії мирової культури. – М., 1998.
2. Історія світової культури: Навч. посібник / Керівник авт. колективу Л.Т.Левчук. - Вид. 2-е. – К., 1999.
3. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Керівник авт. колективу Л.Т.Левчук. - Вид. 3-е. – К., 2000.
4. Керецман Н.П. Історія культури країн західної Європи в епоху Відродження: Програма спецкурсу для студентів історичного факультету. – Ужгород, 2005.
5. Керецман Н.П. Програма курсу „Культурологія. Українська і зарубіжна культура” для студентів історичного факультету. – Ужгород, 2006.
6. Керецман Н.П. Тест-зошит контрольних завдань з курсу „Українська та зарубіжна культура” для студентів історичного факультету денної і заочної форми навчання. – Частина 1. Світова культура. – Ужгород, 2006.
7. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія і теорія світової культури ХХ століття): Навч. посібник. – Харків, 2003.
8. Кравченко А.И. Культурологія: Словарь. – М., 2001.
9. Культурологія: Хрестоматія / Сост. проф. П.С.Гуревич. М., 2000.
10. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. видання / За загальною ред. А.В. Яртися, С.М.Шендрика, С.О.Черепанової.- Львів, 1994.
11. Лосев І.В. Історія і теорія світової культури: європейський контекст. Навч. посібник. – К., 1995.
12. Матвеева Л.Л. Культурологія: Курс лекцій: Навч. посібник. – К., 2005.
13. Ничкало С.А. Мистецтвознавство. Короткий тлумачний словник. Архітектура. Живопис. Скульптура. Графіка. Декоративно-ужиткове мистецтво. – К., 1999.
14. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Підручник / Під ред. Н.Я.Горбача.-Львів, 1992.
15. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій / Під ред. А.К.Бичко.-К., 1993.
16. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури. Вид. 2-е.-Харків, 1995.
17. Українська та зарубіжна культура / За ред. М.М.Заковича. – К., 2000.

18. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. – К., 2003.

10.2. Тематика рефератів

1. Культурологічна думка періоду античності.
2. Культурологічні концепції Ібн Халдуна.
3. Культурологічна думка епохи Відродження.
4. Культурологічна концепція Дж.Віко.
5. Просвітницькі концепції культури.
6. Гуманістична концепція культури Й.Г.Гердера.
7. Ідеалістичні концепції культури представників німецької класичної філософії. Е.Кант.
8. Ідеалістичні концепції культури представників німецької класичної філософії. Г.Гегель.
9. Теорія локальних цивілізацій. М.Данилевський.
10. Культурологічна концепція „євразійства”.
11. Богословські концепції культури. П.Тілліх.
12. Еволюціоністські концепції культури. Г.Спенсер. З.Тайлор.
13. Філософія життя про культуру. Ф.Ніцше.
14. Концепція локальних культур О.Шпенглера.
15. Концепція локальних культур А.Тойнбі.
16. Функціональні концепції культури. Б.К.Малиновський.
17. Символічні концепції культури. Е.Кассілер.
18. Психологія і культура. З.Фрейд.
19. Концепція колективного підсвідомого К.Юнга.
20. Соціологічна концепція культури. П.Сорокін.
21. Ігрова концепція культури Й.Хьойзінга.
22. „Благоговіння перед життям”. А.Швейцер.
23. Шумерська культура. Релігійний світогляд і мистецтво Межиріччя.
24. Шумерська література.
25. Культура Ассирії.
26. Хетська культура.
27. Писемність та література Стародавнього Єгипту
28. Культ мертвих та релігійні уявлення Стародавнього Єгипту.
29. Наука в Стародавньому Єгипті.
30. Архітектура та образотворче мистецтво Стародавнього Єгипту.
31. Ідеологія та культура Стародавнього Ірану.
32. Релігійно-філософські вчення Стародавнього Китаю
33. Культура Стародавнього Китаю.
34. Релігійно-філософські вчення Стародавньої Індії.
35. Мистецтво Стародавньої Індії.
36. Біблія як культурне джерело.
37. Кріто-мікенський період культури Стародавньої Греції.
38. Міфи стародавньої Греції.
39. Культура архаїчного періоду культури Стародавньої Греції.

40. Основні культурні звершення класичного періоду культури Стародавньої Греції.
41. Особливості елліністичної культури.
42. Культура етрусків.
43. Культура епохи Римської республіки.
44. Культура епохи Римської імперії.
45. Культура ранньовізантійського періоду.
46. Македонівське відродження у Візантії.
47. Комнінівське відродження у Візантії.
48. Культура пізньої Візантії.
49. Іслам як культурний феномен.
50. Наукові знання класичного арабського Сходу.
51. Література і мистецтво класичного арабського Сходу.
52. Культура Аль-Андалуса (мусульманської Іспанії).
53. Культурні протуберанси ранньосередньовічної Європи.
54. Схоластика як культурний феномен у середньовічній Європі.
55. Особливості рицарської культури.
56. Особливості культури середньовічного міста.
57. Романське мистецтво (X-XII ст.)
58. Готичне мистецтво (кінець XII – початок XIII – XIV ст.).
59. Мистецтво полум'яної готики.
60. Осінь середньовіччя.
61. Культура середньовічної Індії.
62. Культура середньовічного Китаю.
63. Традиційна культура Японії.
64. Культура доколумбових цивілізацій Мезоамерики.
65. Культура доколумбових цивілізацій Центральної Анд.
66. Культура Західної і Центральної Африки.
67. Культура Східної і Південної Африки.

10.3. Завдання модульних контрольних зрізів

Надайте максимально повну відповідь на наступні запитання:

1. Поняття культури. Еволюція поглядів на культуру в європейській культурологічній думці.
2. Теорії культурогенези.
3. Структура феномену “культура”.
4. Функції культури.
5. Форми культури.
6. Поняття світової культури.
7. Періодизація світової культури.
8. Типологізація світової культури.
9. Поняття “мистецтва”. Теорії походження мистецтва
10. Богословські теорії культури.

11. Концепції культурно-історичного коловороту. Ібн Халдун. Дж. Віко.
12. Просвітницькі культурологічні концепції.
13. Культурологічні концепції німецької класичної філософії.
14. Романтичні концепції культури.
15. Еволюціоністські концепції культури.
16. Функціональні концепції культури
17. Символічні концепції культури.
18. Концепції локальних культур.
19. Соціологічна концепція культури.
20. Первісна культура як історично перший тип культури.
21. Привласнююча форма первісної культури.
22. Виробляюча форма первісної культури.
23. Культура Стародавнього Єгипту
24. Культура Месопотамії
25. Культура Стародавньої Індії
26. Культура Стародавнього Китаю
27. Культура Стародавнього Ірану
28. Антична культура. Основні етапи, риси. Поняття „грецького дива”.
29. Особливості кріто-мікенської культури.
30. Архаїчна культура Стародавньої Греції.
31. Грецька класична культура.
32. Характеристика культури еллінізму.
33. Культура Стародавнього Риму.
34. Візантійська культура. Характеристика основних етапів розвитку
35. Феномен західноєвропейської середньовічної культури. Основні риси та етапи розвитку середньовічного мистецтва.
36. Світські елементи в культурі західноєвропейського середньовіччя. Міська культура.
37. Світські елементи в культурі західноєвропейського середньовіччя. Рицарська культура.

Тестові завдання і задачі:

До Теми 1: Теорія культури

1. Вкажіть основні форми культури.
2. Особливості „масової культури” (зайве викресліть):
 - а) видовищність;
 - б) розважальність;
 - в) народність;
 - г) демократичність;
 - е) орієнтація на середній рівень масового споживача.
3. Що прийнято розуміти під культурною спадщиною?
4. Систему цінностей і правила поведінки молоді відносять до:
 - а) домінуючої культури;
 - б) субкультури.
5. Перелічіть основні функції культури.

6. Доповніть класифікацію культурних регіонів:
- європейський – північноамериканський;
 - далекосхідний;
 - індійський;
 - арабо-мусульманський;
 - латино-американський;
 -?
7. Культури яких суспільно-економічних формацій містять антагоністичні народну (демократичну) та культуру класу експлуататорів?
- первіснообщинна;
 - рабовласницька;
 - феодальна;
 - капіталістична;
 - комуністична.
8. На які етапи поділяють світову культуру представники цивілізаційного підходу?
9. Автором поняття „осьового часу” є вчений
- Він виділив цей час через появу в ньому
10. Вкажіть види мистецтва.

До Теми 2: Первісна культура

- Що ви розумієте під антропосоціогенезом
- Що лежить в основі археологічної періодизації первісного суспільства?
- На які періоди поділяється первісне суспільство згідно археологічної періодизації?
- Назвіть дві форми культури, що існували в первісному суспільстві
- Які фактори сприяли творенню людини як соціальної культурної істоти?
- Характерні риси палеолітичного мистецтва (зайве викресліть):
 - реалізм;
 - примітивізм;
 - складність композиційної побудови.
- Наведіть приклади пам'яток первісної культури:
- Майже одночасну появу таких економічних досягнень первісної економіки як землеробство і скотарство прийнято називати в науці “_____ революцією”
- Дайте визначення сутності первісних форм релігійних вірувань
 - анімізм -
 - тотемізм -

в) фетишизм -

г) магія -

10. Прикладами мегалітичної архітектури пізнього неоліту та епохи бронзи є:

а) менгіри;

б) дольмени;

в) _____?

До Теми 3. Доосьові культури Стародавнього Сходу

1. Назвіть центри виникнення перших цивілізацій

2. Ознаками цивілізації є:

а) міста;

б) монументальна архітектура;

в) _____ ?

3. Чому східні культури називаються традиційними?

4. Основними особливостями культури Стародавнього Єгипту є:

а) ієрогліфічне письмо;

б) художній стиль;

в) релігійні уявлення;

г) ?

5. Назвіть найбільші піраміди Єгипту:

6. Період мистецтва Амарни припадає на правління фараона-реформатора?

7. Яке відношення до Стародавнього Єгипту має нижчеперераховане:: 1799 р., Наполеон, м. Розетта, Фр. Шампольон?

8. Перерахуйте найголовніші досягнення шумеро-аккадської культури

9. Де виникла звуко-буквенна писемність?

10. Безприкладні для світового мистецтва зображення царської жорстокості притаманні культурі:

а) Шумеру;

б) Аккаду;

в) Ассирії.

12. Приведіть у відповідність:

1. "Поема про Гільгамеша"

Ассирія;

2. “Пісня арфіста”	Нововавілонське царство;
3. “Закони Хаммурапі”	Єгипет;
4. Бібліотека Ашшурбаніпала	Шумер;
5. “Висячі сади”	Вавілон.

До Теми 4: Післяосьові культури Стародавнього Сходу

1. Розташуйте в хронологічному порядку:
 - династія Кушанів;
 - династія Маур’ів;
 - цивілізація Харараппи і Мохенджо-Даро;
 - династія Гуптів.
2. Приведіть у відповідність:

а) Сіддхартха Гаутама	даосизм;
б) Джин Махавір	конфуціанство;
в) Кун-цзи	зороастризм;
г) Лао-цзи	буддизм;
д) Заратустра	джайнізм.
3. Поясніть значення понять:
 - а) сансара –
 - б) карма –
 - в) нірвана –
 - г) варни –
4. Вкажіть чотири “благородні істини”, центральні у вченні буддизму:
5. Що в китайській культурі відносили до чотирьох скарбів (“безцінних самоцвітів”), необхідних кожному літератору?
 - а) чорнило;
 - б) чорнильниця;
 - в) пензлик;
 - г) ?
6. Вкажіть п’ять життєво важливих елементів (стихій) у китайській культурі:
 - а) вода;
 - б) повітря;
 - в) вогонь;
 - г) метал;

д) дерево;

е) земля.

7. Вкажіть для яких післяосьових культур Стародавнього Сходу були характерні такі типи архітектурних будівель як:

а) ступа -

б) пагода -

в) стамбаха -

г) павільйон -

8. Приведіть у відповідність:

а) “Книга перемін” Індія;

б) “Веди” Іран;

в) “Авеста” Китай.

9. Вихідним положенням зороастризму було поклоніння _____

10. Етична тріада зороастризму включала:

а) добрі думки;

б) добрі слова;

в) добрі ?

11. Які сюжети міфології (епосу) стародавнього Межиріччя були використані у біблійних сказаннях?

12. Назвіть дві найголовніші морально-етичні заповіді християнства?

До Теми 5: Антична культура

1. Із ім'ям якого вченого пов'язана поява терміну “грецьке диво”? Що під ним слід розуміти?

2. Чим пояснюється виникнення “грецького чуда”?

3. Розташуйте періоди в хронологічному порядку:

грецька архаїка;

елліністичний період;

кріто-мікенський;

класичний;

гомерівський.

4. Одним із найбільших здобутків культури архаїчного періоду є

поеми

легендарного поета

5. Хто із нижченаведених осіб відкрив мікенську культуру, а хто критську цивілізацію (мінійську культуру)?

Артур Джон Еванс -

Генріх Шліман -

6. Назвіть три найголовніші архітектурні ордери Стародавньої Греції

7. Поясніть значення термінів:

- а) періптер -
- б) діптер -
- в) антаблемент -
- г) курос -
- д) кора -

8. Приведіть у відповідність:

а) Гомер	“Історія”
б) Гесіод	“Медея”
в) Софокл	“Прометей прикутий”
г) Єврипід	“Антигона”
д) Есхіл	“Теогонія”
е) Геродот	“Іліада”, “Одісея”.

9. Назвіть “7 див світу”:

10. Де і коли греки почали проводити спортивні змагання?

11. Приведіть у відповідність:

а) Фідій	“Менада”
б) Мирон	“Лаокоон”
в) Скопас	“Зевс”
г) Пракситель	“Олександр Македонський”
д) Агесандр, Полідор,
Афінодор	“Афродіта Кнідська”
е) Лісіпп	“Дискобол”

12. Стержнем грецького мистецтва було творення краси – культ краси; римського – культ.....?

13. Наведіть римські аналоги:

- а) Зевс -

- б) Гера -
- в) Афродіта -
- г) Посейдон -
- д) Ерос -

14. Які новації у містобудуванні були пов'язані зі Стародавнім Римом?

15. Перерахуйте найбільші досягнення римської культури:

16. Приведіть у відповідність:

а) Вергілій	“Метаморфози”
б) Горацій	“Римська історія”
в) Овідій	“Золотий осел”
г) Тіт Лівій	“Енеїда”
д) Гай Петроній	“Еподи”
е) Луцій Апулей	“Сатирикон”.

До теми 6: Середньовічна культура Західної Європи

1. Хронологічні рамки європейського середньовіччя:

- а) X-XV;
- б) V-XVII ст.;
- в) XII-XIII ст.;
- г) V-XV ст.

2. Які складові знаходяться в основі феномену “середньовічної культури”?

3. Приведіть у відповідність:

а) Боецій, Кассіодор	Каролінгське відродження;
б) Ісідор Севільський	Остготське відродження;
в) Теодульф, Алкуїн, Ейнгард	Оттонівське відродження.
г) Відукінд, Росвіта, Герберт
Орільякський	Вестготське відродження.

4. Ранньосередньовічні монастирі перетворювала у центри освіти наявність у них:

- а) шкіл;
- б) майстерень по переписуванні книг (скрипторіїв);

в)

5. Середньовічну філософію, що виростає із теології, нерозривно з нею пов'язано, але не тотожно їй прийнято називати

6. Найвищий злет середньовічної культури називається в історії та культурології Високим середньовіччям, Високою готикою, Високою схоластиком, середньовічним ренесансом. Його хронологічні рамки припадають на :

- а) X-XII ст.;
- б) XII ст.;
- в) XII-XIII ст.

7. Офіційною доктриною католицької церкви із кінця XIII ст. став томізм, що базувався на синтезі аристотелізму і католицької теології. Його автором є:

- а) Аврелій Августин;
- б) Фома Аквінський;
- в) Бонавентура.

8. Перерахуйте учбові предмети, що викладалися в середньовічних школах та університетах під назвою "сім вільних мистецтв".

9. Де і коли в середньовічній Європі з'явилися перші університети?

10. Початки книгодрукування в Середньовічній Європі:

винахідник -

рік -

країна -

11. Приведіть у відповідність:

а) "Сказання про Боевульфа"	французький епос;
б) "Старша Едда", "Молодша Едда"	іспанський епос;
в) "Пісня про Роланда"	англосаксонський епос;
г) "Пісня про мого Сіда"	німецький епос;
д) "Пісня про Нібелунгів"	ісландський епос.

12. Складові лицарської культури:

- а) лицарська мораль;
- б) лицарська література;

в)

13. Поетів-лицарів називали у :

а) Пд. Франції - _____;

б) Пн. Франції - _____;

в) Німеччині - _____.

14. Джерелом західноєвропейського лицарського (куртуазного) роману був кельтський епос про

15. “Останнім вагантом” називали:

а) Есташа Дюшена;

б) Франсуа Війона;

в) Томаса Мелорі.

16. Вагантами, голіардами у середньовічній Європі називали:

а) студентів-школярів;

б) лицарів-співців;

в) поетів, представників ремісничого середовища.

17. Назвіть три художні стилі, що сформувалися в середньовічному європейському мистецтві:

До Теми 7: Візантійська культура:

1. Феномен візантизму полягає в синтезі трьох складових:

а) еллінізму;

б) романізму;

в)

2. Самоназва жителів Візантійської імперії:

а) візантійці;

б) греки;

в) ромеї.

3. Особливостями візантійської культури є (зайве викресліть):

а) відкритість впливу інокультур;

б) адаптація античної спадщини;

в) типологічна однорідність;

г) новаторство;

д) схилення перед канонами;

е) сервілізм.

4. Хто із нижченазваних діячів представляв ранньовізантійську культуру:

а) Іпатія;

б) Іоан Золотоуст;

- в) Прокопій Кесарійський;
 - г) Лев Математик.
5. Кому присвячений храм св. Софії?
6. Як вплинув на культурний розвиток Візантії соціально-політичний та релігійний рух - іконоборчество?
7. Переважаючий жанр літератури ранньовізантійської культури:
- а) епістолярії;
 - б) богословські праці;
 - в) гімни;
 - г) історіографія.
8. Перетворення культури Візантії у єдину типологічно однорідну систему припадає на період:
- а) Македонського відродження;
 - б) Комнінівського відродження;
 - в) Палеологівського відродження.
9. Приведіть у відповідність:
а) “Міріобібліон”	Касія;
б) “Хронографія”	Анна Комніна;
в) “Олексіада”	Костянтин Багрянородний
г) поезії	патріарх Фотій.
10. Найбільш поширена форма візантійського християнського храму:
- а) ротонда;
 - б) базиліка;
 - в) хрестово-купольна.
11. Назвіть жанр образотворчого мистецтва, канони якого були остаточно сформовані в XI-XII ст.
12. Вкажіть хто із нижченазваних діячів був представником візантійського гуманізму, а хто - містичного вчення ісіхазму:
- а) Георгій Геміст Пліфон -
 - б) Григорій Палама -
 - в) Мануїл Хрісолор -
 - г) Віссаріон Нікейський -

10.4. Примірний перелік питань, що виносяться на залік

1. Поняття „світова культура”. Часова і регіональна типологія.
2. Первісна культура як історично перший тип культури.
3. Привласнюючи форма первісної культури.
4. Виробляюча форма первісної культури.
5. Культура Стародавнього Єгипту
6. Культура Месопотамії (Шумеру і Аккаду).
7. Культура Месопотамії (Старовавілонське і Нововавілонське царства).
8. Культура Ассирії.
9. Хетська культура.

10. Культура Сирії і Фінікії.
11. Староєврейська культура та її історичне значення.
12. Культура Стародавньої Індії
13. Культура Стародавнього Китаю
14. Культура Стародавнього Ірану
15. Антична культура. Основні етапи, риси. Поняття „грецького дива”.
16. Особливості кріто-мікенської культури.
17. Архаїчна культура Стародавньої Греції.
18. Грецька класична культура.
19. Характеристика культури еллінізму.
20. Культура етрусків
21. Основні культурні досягнення Стародавнього Риму.
22. Мистецтво містобудування Стародавнього Риму
23. Візантійська культура. Загальна характеристика, періодизація, історичне значення.
24. Ранньовізантійська культура.
25. Культура центрального періоду історії Візантійської імперії.
26. Культура Пізньої Візантії.
27. Феномен західноєвропейської середньовічної культури. Основні риси та етапи розвитку середньовічного мистецтва.
28. Культура ранньосередньовічної Європи.
29. Світські елементи в культурі західноєвропейського середньовіччя. Міська культура.
30. Світські елементи в культурі західноєвропейського середньовіччя. Рицарська культура.
31. Культурні досягнення Високого середньовіччя. Схоластика.
32. Розвиток освіти в культурному просторі середньовічної Європи.
33. Мистецтво середньовічної Європи.
34. Іслам як культурний феномен.
35. Наукові знання класичного арабського Сходу.
36. Література і мистецтво класичного арабського Сходу.
37. Культура Аль-Андалуса (мусульманської Іспанії).
38. Культура середньовічної Індії.
39. Культура середньовічного Китаю.
40. Традиційна культура Японії.
41. Культура доколумбових цивілізацій Мезоамерики.
42. Культура доколумбових цивілізацій Центральних Анд.
43. Культура Західної і Центральної Африки.
44. Культура Східної і Південної Африки.

10.5. Завдання комплексної контрольної роботи

Завдання третього рівня складності:

1. Дайте визначення поняття „світова культура”. Охарактеризуйте її часову і регіональну типологію.

2. Дайте характеристику первісної культури як історично першого типу культури.
3. Охарактеризуйте привласнюючу форму первісної культури.
4. Охарактеризуйте виробляючу форму первісної культури.
5. Дайте оцінку культури Стародавнього Єгипту
6. Дайте оцінку культури Месопотамії (Шумеру і Аккаду).
7. Дайте оцінку культури Месопотамії (Старовавілонське і Нововавілонське царства).
8. Розкрийте культурні досягнення Ассирії.
9. Розкрийте особливості Хетської культури.
10. Охарактеризуйте культуру Сирії і Фінікії.
11. Простежте розвиток старосєврейської культури та охарактеризуйте її історичне значення.
12. Охарактеризуйте культуру Стародавньої Індії
13. Охарактеризуйте культуру Стародавнього Китаю
14. Охарактеризуйте культуру Стародавнього Ірану
15. Дайте оцінку античної культури. Вкажіть її основні етапи, риси. Розкрийте сутність поняття „грецького дива”.
16. Розкрийте особливості кріто-мікенської культури.
17. Охарактеризуйте архаїчну культуру Стародавньої Греції.
18. Дайте оцінку грецької класичної культури.
19. Охарактеризуйте основні риси культури еллінізму.
20. Розкрийте особливості культури етрусків
21. Вкажіть основні культурні досягнення Стародавнього Риму.
22. Розкрийте мистецтво містобудування Стародавнього Риму
23. Дайте загальну характеристику, періодизацію, історичне значення візантійської культури.
24. Охарактеризуйте ранньовізантійську культуру.
25. Вкажіть на основні риси культури центрального періоду історії Візантійської імперії.
26. Охарактеризуйте культуру Пізньої Візантії.
27. Розкрийте феномен західноєвропейської середньовічної культури. Вкажіть основні риси та етапи розвитку середньовічного мистецтва.
28. Розкрийте стан розвитку культури ранньосередньовічної Європи.
29. На прикладі міської культури розкрийте світські елементи в культурі західноєвропейського середньовіччя.
30. На прикладі рицарської культури розкрийте світські елементи в культурі західноєвропейського середньовіччя.
31. Розкрийте культурні досягнення Високого середньовіччя. Схоластика.
32. Охарактеризуйте стан розвитку освіти в культурному просторі середньовічної Європи.
33. Дайте оцінку мистецтву середньовічної Європи.
34. Розкрийте значення Ісламу як культурного феномену.
35. Охарактеризуйте наукові знання класичного арабського Сходу.
36. Охарактеризуйте літературу і мистецтво класичного арабського Сходу.

37. Розкрийте особливості культура Аль-Андалуса (мусульманської Іспанії).
38. Охарактеризуйте культуру середньовічної Індії.
39. Охарактеризуйте культуру середньовічного Китаю.
40. Охарактеризуйте традиційну культуру середньовічної Японії.
41. Охарактеризуйте культуру доколумбових цивілізацій Мезоамерики.
42. Охарактеризуйте культуру доколумбових цивілізацій Центральної Анд.
43. Охарактеризуйте культуру Західної і Центральної Африки.
44. Охарактеризуйте культуру Східної і Південної Африки.

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

- Африка: взаимодействие культур. – М.: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1989.
- Виноградова Н.А., Николаева Н.С. Искусство стран Дальнего Востока. – М., 1979.
- Варга Д. Древний Восток. У начал истории письменности. - Будапешт, 1977.
- Васильев Л.С. История религий Востока.- М., 1988.
- Васильев Л.С. История Востока. В 2 т. – М., 1993.
- Вейнберг И.П. Человек в культуре древнего Ближнего Востока. – М., 1986.
- Древние цивилизации / Под ред. Г.М.Бонгард-Левина. – М., 1989.
- История Древнего Востока / Под ред. Кузицина В.И.. – М., 1979.
- Искусство Древнего Востока. – М., 1981.
- История Востока. В 6 т. – Т.1. Восток в древности. – М., 1997; Т.2. Восток в средние века. – М., 2000.
- История искусства зарубежных стран: Первобытное общество. Древний Восток. Античность. – М., 1981.
- История Европы с древнейших веков до наших дней. – В 8 т. – Т. 1. Древняя Европа. – М., 1988; Т.2. Средневековая Европа. – М., 1992.
- Искусство стран Востока.- М., 1986.
- Крижанівський О. Історія стародавнього Сходу. – К., 2002.
- Ліхтей І. Історія Тропічної й Південної Африки в добу Середньовіччя: Навчальний посібник. – Ужгород, Поліграфцентр „Ліра”, 2011.
- Любимов Л.Д. Искусство Древнего мира.- М., 2002.
- Мифология древнего мира. – М., 1997.
- Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу: Підручник. – К.: Либідь, 2002. – 737 с.;
- Рубель В.А. Історія цивілізацій доколумбової Америки: Навч. посібник. – К., 2005.
- Хук С.Г. Мифология Ближнего Востока. – М., 1991.

Допоміжна:

До теми 1:

- Бердяев Н. Смысл истории.- М., 1990.
- Библер В.С. От наукоучения - к логике культуры. Два философских введения в двадцать первый век.- М., 1991.
- Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций. – М., 1994.
- Гегель Г. Феноменология духа. – М., 1992.
- Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества.- М., 1977.
- Гулыга А. Кант. – М., 1981.
- Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – М., 1991.
- Диалектика деятельности и культура. - К., 1983.
- Дианова В.А. Культурология: основные концепции. – СПб., 2005.
- Злобин Н.С. Культура и общественный прогресс.- М., 1984.
- Иванов В. Культурная антропология и история культуры // Одиссей. Человек в истории. – М., 1989.
- Каган М.С. К проблеме переходного типа культуры // Античная культура и современная наука.- М., 1985.
- Каган М.С. Философия культуры. – СПб., 1995.
- Кертман Л.Е. История культуры стран Европы и Америки (1870-1917). - М., 1987.
- Культура и развитие человека - К., 1989.
- Культурология. XX век. Энциклопедия: В 2 т. – СПб., 1998.
- Кууси П. Этот человеческий мир. – М., 1988.
- Кучинская А. Прекрасное. Миф и действительность.- М., 1977.
- Лосев А.В. Философия. Мифология. Культура.- М., 1991.
- Маркарян З.С. Теория культуры и современная наука.- М., 1983.
- Назаретян А.П. Агрессия, мораль и кризисы в развитии мировой культуры: (Синергетика социального прогресса. – М., 1995.
- Ницше Ф. Рождение трагедии из духа музыки // Ницше Ф. Соч. В 2 т. – Т. 1. – М., 1993.
- Павленко Ю. Історія світової цивілізації. – К., 1996.
- Розанов В.В. Религия. Философия. Культура.- М., 1992.
- Самосознание европейской культуры XX века. Мыслители и писатели Запада о месте культуры в современном обществе.- М., 1991.
- Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество.- М., 1992.
- Тайлор Э.Б. Первобытная культура. – М., 1989.
- Тойнбі А.Дж. Дослідження історії. В 2 т.- К., 1995.
- Тойнби А.Дж. Цивилизация перед судом истории.- СПб., 1995.
- Флиер А.Я. Современная культурология: Об'ект, предмет, структура // Общественные науки и современность. – 1997. - № 2.
- Швейцер А. Благоговение перед жизнью.- М., 1992.
- Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. – М., 1993.
- Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня.- М., 1992.
- Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

До теми 2:

- Андреев И.П. Происхождение человека и общества.- М., 1982.
Алексеев В.П. Становление человечества.- М., 1989ⁱ.
Алексеев В.П., Першиц А.И. История первобытного общества.- М., 1990.
Архитектура Древнего мира. – М., 1944.
Всеобщая история искусств. В 6 т.- Т.1.- М.,1956.
Дмитриева Н.А. Краткая история искусств.- Вып. 1.- М.,1985.
Европа в каменном и бронзовом веке // История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. – Т.1 Древняя Европа. – М., 1988. - С.47-124.
История искусства зарубежных стран: Первобытное общество, Древний Восток, Античность. – М., 1981.
Карпушин И.И. Искусство и религия. – М., 1991.
Ліндсей Дж. Коротка історія культури. Від доісторичних часів до доби Відродження. В 2 т.- К., 1995.
Марков Г.Е. История хозяйства и материальной культуры в первобытном и раннеклассовом обществе.- М.,1979.
Семенов Ю.И. На заре человеческой истории.- М.,1989.
Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987.
Токарев С.А. Ранние формы религии.- М., 1990.
Тайлор Э.В. Первобытная культура.- М.,1989.
Фрезер Дж. Дж. Золотая ветвь: исследования магии и религии. – М., 1980.

До Темы 3:

- Белицкий М. Забытый мир шумеров.- М., 1980.
Законы Хаммурапи // Хрестоматия по Древней истории: В 2 т. – М., 1936.
«О все выдавшем» со слов Син-лека-уннинни, заклинателя; С великих небес к великим недрам; Труд писцов, собратьев моих // Поэзия и проза Древнего Востока. – М., 1973.
Бадж Уоллис. Египетская религия. Египетская магия. – М., 1995.
Вайнтрауб И. Священные лики цивилизаций. – К., 2001
Египетская книга мертвых; Песнь из дома усопшего царя Антефа, начертанная перед певцом с арфой; Поучение Птахотепа; Прославление писцов // Поэзия и проза Древнего Востока. – М., 1973.
Керам К. Боги, гробницы, ученые.- М., 1960.
Крамер С. История начинается в Шумере. – М., 1991.
Матье М. Во времена Нефертити. – М., 1965.
Матье М. Искусство Древнего Египта.- М., 1961.
Николаев Г. Древний Египет // Наука и жизнь. - № 5. – 1997. – С.10-18.
Оппенгейм А. Древняя Месопотамия. Портрет погибшей цивилизации – М., 1990.
Элебрахт П. Трагедия пирамид.- М.,1984.

До Темы 4:

- Авеста / Пер. И.Стеблин-Каменского. – М., 1992.
Артхашастра. – М., 1993.

Ашвагхоша. Жизнь Будды. Калидаса. Драмы. – М., 1990.
Бойс М. Зороастрийцы: Верования и обычаи. – М., 1988.
Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация: Философия. Наука. Религия. – М., 1980.
Брагинский И.С. Иранская литература // Поэзия и проза Древнего Востока. – М., 1973.
Васильев Л.С. Культы, религии, традиции в Китае.- М., 1970.
Грант М. История древнего Израиля. – М., 1998.
Законы Ману. Надпись царя Ашоки // Хрестоматия по Древней истории. В 2 т. – Т.1. – М., 1936.
Из книги мудрецов: Проза Древнего Китая. – М., 1987.
Крюков М.В., Переломов Л.С., Софронов М.В., Чебоксаров Н.Н. Древние китайцы в эпоху централизованных империй. – М., 1983.
Кудрявцев М. Кастовая система в Индии. – М., 1992.
Культура Древней Индии.- М., 1975.
Сыма Цянь. Исторические записки (Ши цзы). – М., 1972.
Юань Кэ. Мифы древнего Китая. – М., 1987.
Темкин Э.Н., Эрман В.Г. Мифы древней Индии. – М., 1982.
Упанишады. В 3 т. – М., 1992.
Чаттерджи С., Датта Д. Индийская философия. – М., 1994.
Поэма о сыне Зарера; Притча об обманчивости пяти чувств; Фрагмент о Земле Свети // Там же.
Шифман И. Ветхий Завет и его мир. – М., 1987.

До Темы 5:

Антична культура: Довідник. – К., 1993.
Античная лирика. – М., 1968.
Античность как тип культуры.-М., 1988.
Античная цивилизация.- М., 1973.
Боннар А. Греческая цивилизация. - М., 1992. – Кн. 1-3.
Вергилий. Буколики. Георгики. Энеида. – М., 1971.
Вернан Ж.П. Происхождение древнегреческой мысли.- М., 1988.
Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – М., 1988
Виппер Б.Р. Искусство Древней Греции. – М., 1972.
Гиро П. Частная и общественная жизнь греков. – СПб., 1995.
Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян. – СПб., 1995.
Гомер. Илиада. – М., 1981.
Гомер. Одиссея. – М., 1982.
Грейвс Р. Мифы Древней Греции.- М., 1992.
Дмитриева Н.А., Акимова Л.И. Античное искусство: очерки. – М., 1988.
Драч Г.В. Античная культура и мировая цивилизация. – Ростов-на-Дону, 1991.
Древний Рим. История. Быт. культура. - М.,1997.
Древняя Греция. История. Быт. Культура.- М., 1997.

- Зайцев А.И. Культурный переворот в Древней Греции VIII-V вв. до н.э.. – М., 1985.
- Зелински Ф.Ф. Древнегреческая религия. - К., 1993.
- Зелинский Ф.Ф. История античной культуры. – СПб., 1995.
- История древнего мира. – М., 1989.
- История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. – Т.1 Древняя Европа. – М., 1988.
- История искусства зарубежных стран: Первобытное общество. Древний Восток. Античность. – М., 1981.
- Кнабе Г.С. Древний Рим - история и современность.- М., 1988.
- Колпинский Ю.Д. Великое наследие античной Эллады.- М.,1988.
- Культура Древнего Рима. В 2 т.- М., 1985.
- Кун Н.А. Легенди та міфи Стародавньої Греції. – К., 1992
- Левек П. Эллинистический мир.- М., 1989.
- Лосев А.Ф. История античной эстетики.- М., 1962-1988.
- Підлісна Г.Н. Світ античної літератури. – К., 1981.
- Словарь античности. – М., 1989.
- Словник античної міфології. – К., 1989.
- Соколов Г.И. Искусство Древней Эллады. – М., 1996.
- Соколов Г.И. Искусство Древнего Рима. – М., 1970.
- Хрестоматия по античной литературе / Сост. Н.Ф.Дератани, Н.А.Тимофеева. – М., 1965.

До Темі 6:

- Бицилли П.М. Элементы средневековой культуры. - М., СПб., 1995.
- Брук К. Возрождение XII века // Богословие в культуре Средневековья.- К., 1992.
- Грин Р.Л. Приключение короля Артура и рыцарей Круглого Стола. – М., 1981.
- Гуревич А.Я. Проблемы средневековой народной культуры. – м., 1981.
- Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры.- М., 1984.
- Гуревич А.Я. Культура и общество средневековой Европы глазами современников. – М., 1989.
- Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвующего большинства. - М., –990.
- Дворжак М. Очерки по искусству средневековья. – Л., 1934.
- Добиаш-Рождественская О.Я. Культура западно-европейского средневековья. - М., 1987.
- Дюби Ж. Время соборов: Искусство и общество 980-1420. – М., 2002.
- Карсавин Л.П. Культура средних веков. - К., 1995.
- Культура и искусство западноевропейского средневековья. – М., 1981.
- Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
- Мифы и легенды народов мира. – Т.2. Средневековая Европа. – М., 2000.
- Нессельштраус Ц.Г. История искусства зарубежных стран. Средние века. Возрождение. - М.,1982.

Поэзия вагантов. - М., 1975.
Соколов В.В. Средневековая философия. – М., 1979.
Традиции воспитания и образования в Европе XI-XVII вв. – Иваново, 1995.
Тяжелов В.Н. Искусство средних веков в Западной и Центральной Европе. – М., 1981.
Уколова В.И. Феномен средневековой культуры. Культура Западной Европы VI-XV вв. // История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. – Т.2 Средневековая Европа. – М., 1992.
Хейзинга Й. Осень средневековья. - М., 1988.
Художественный язык средневековья. – М., 1982.
Ястребицкая А.Л. Западная Европа XI-XIII вв. Эпоха. Быт. Костюм. – М., 1978.

До темы 7:

Аверинцев С.С. Поэтика ранневизантийской литературы. – М., 1977.
Бычков В.В. Византийская эстетика,- М.,1977.
Диль Ш. Византийские портреты. – М., 1994.
Каждан А.П. Византийская культура. – М., 1968.
Культура Византии. IV - первой половине VII в. - М.,1988.
Культура Византии. Вторая половина VII-XII вв. - М., 1989.
Культура Византии. XIII - первая половина XV в.- М., 1991.
Курбатов Д.Л. История Византии (от античности к феодализму).-М.,1984.
Лазарев В.Н. История византийской живописи. – М., 1986.
Лихачева В.Д. Искусство Византии IV-X веков.- М., 1986.
Медведев И.П. Византийский гуманизм XI-XV вв.-М., 1976.
Памятники византийской литературы IX-XIV веков. – М., 1969.
Удальцова З.В. Византийская культура .- М., 1988.
Хвостова К.В. Византийская цивилизация // Вопросы истории. – 1995. - № 3. – С. 36-38.

До Темы 8:

Альперович М.С., Слезкин Л.Ю. История Латинской Америки (с древнейших времен до начала XX в.). – М., 1991.
Березкин Ю.Е. Инки: Исторический опыт империи. – М., 1991.
Галич М. История доколумбовых цивилизаций. – М., 1990.
История Латинской Америки: Доколумбовая Эпоха – 70-е гг. XIX века / Под ред. Н.М.Лаврова. – М., 1991.
Ламберт-Карловски К., Саблов Д. Древние цивилизации. Ближний Восток и Мезоамерика. – М., 1992.
Конрад Н. Латинская Америка: традиции и современность. – М., 1987.
Культура индейцев: Вклад коренного населения Америки в мировую культуру. – М., 1963.
Культура Аргентины. – М., 1877.
Культура Боливии. – М., 1978.

Культура Перу. – М., 1975.
Культура Чили. – М., 1968.
Латинская Америка: Энциклопедический справочник. – М., 1979.
Стеценко В., Пітусь Культура давніх цивілізацій доколумбової Америки: Текст лекцій. – Львів, 2002.

До Теми 9:

Беляев Е.А. Арабы, ислам и Арабский халифат в раннее средневековья. – М., 1965.
Грюнебаум Г.Э.фон. Классический ислам. – М., 1988.
Гримингем Д. Суфийские ордена в исламе. – М., 1989.
Игнатенко А.А. В поисках счастья. – М., 1989.
История Востока: В 3 т. – Т. 2. Восток в средние века. – М., 2000
История и культура Ближнего Востока древнего и раннесредневекового времени. – Л., 1986.
Масса А. Ислам. – М., 1982.
Мец А. Мусульманский Ренессанс. – М., 1966.
Очерки истории арабской культуры V-XV века. – М., 1982.
Проблемы арабской культуры. – М., 1987.
Суфизм в контексте мусульманской культуры. – М., 1989.
Уотт У.М. Влияние ислама на средневековую Европу. – М., 1976.

До Теми 10:

Бродский В. Искусство Японии VI-XVI вв. // Всеобщая история искусства. - В 6 т. – Т.2. – М., 1964.
Бэшем А. Чудо, которым была Индия. – М., 1977.
Васильев Л.С. Культуры, религии, традиции в Китае. – М., 1970.
Иофан Н.А. Культура Японии. – М., 1974.
Искусство древней Японии. – М., 1965.
История всемирной литературы. – В 9 т. – Т. 2. – М., 1984.
Ито Н., Миягава Т., Есидзава Т. История японского искусства. – М., 1965.
Конрад Н. Очерки культуры средневековой Японки. – М., 1980.
Конфуций. Я верю в древность. – М., 1995.
Малая история искусств: Искусство Южной и Юго-Восточной Азии. – М., 1978.
Малявин В. Китайская цивилизация. – М., 2000.
Николаева Н.С. Декоративное искусство Японки. – М., 1972.
Николаева Н.С. Японские сады. – М., 1975.
Ольденбург С. Ф. Культура Индии. – М., 1991.
Проблема человека в традиционных китайских учениях. – М., 1983.
Пронников В.А. Икебана, или Вселенная, запечатленная в цветке. – М., 1985.
Роули Дж. Принципы китайской живописи. – М., 1989.
Самохвалова В.И. Традиционные японские искусства. – М., 1989.
Театр и драматургия Японки. – М., 1965.
Тюляев С.Н. Искусство Индии. – М., 1988.

Человек и мир в японской культуре. – М., 1985.
Шнеерсон Г. Музыкальная культура Китая. – М., 1952.
Японский феномен. – М., 1995.

До Темы 11:

Африка: Взаимодействие культур. – М., 1989.
Африка: Встречи цивилизаций. – М., 1970.
Африка: Культура и общество. – М., 1989.
Африка: Суждения и факты. – М., 1991-1995.
Африка. Энциклопедический справочник. – В 2 т. М., 1986.
Бюттнер Теа. История Африки с древнейших времен. – М., 1981.
Григорович Н. Традиционные скульптуры йорубов. – М., 1977.
Громько А.А. Маски и скульптуры тропической Африки. – М., 1985.
Дэвидсон Б. Африканцы: введение в историю культуры. – М., 1975.
Искусство народов Африки. – М., 1975.
Кобищанов Ю.М. На заре цивилизации: Африка в древнем мире. – М., 1980.
Кобищанов Ю.М. Северо-Восточная Африка в средневековом мире. – М., 1980.
Корочанцев В.А. Африка под покровом обычая. – М., 1978.
Куценков П.А. Маски в традиционных культурах Африки // пути развития театрального искусства Африки. – М., 1981.
Мириманов В.Б. Искусство Тропической Африки. – М., 1986.
Ольдерогге Д.А. Искусство народов Тропической и Южной Африки // Всеобщая история искусств. – В 6 т. – Т. 2. – Кн. 2. – М., 1961.
Оля Б. Боги Тропической Африки. – М., 1976.
Традиционные и синкретические религии Африки. – М., 1986.
Эфиопские исследования: история, культура. – М., 1981.